CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL ELEANOR SHARPSTON prezentate la 16 decembrie 2010[1]

1. Școlile Europene sunt instituții oficiale de învățământ controlate în comun de guvernele statelor membre ale Uniunii Europene (denumită în continuare „UE"). Scopul acestor școli este să ofere copiilor membrilor personalului din cadrul instituțiilor UE o educație multilingvă și multiculturală în ciclul preșcolar, în ciclul primar și în ciclul secundar. În prezent, există 14 școli în care sunt înmatriculați aproximativ 22 500 de elevi[2].

2. Școlile Europene au fost fondate în temeiul a două convenții, și anume Statutul Școlilor Europene, semnat la Luxemburg la 12 aprilie 1957[3], și Protocolul privind înființarea Școlilor Europene întocmit prin referire la Statutul Școlilor Europene, semnat la Luxemburg la 13 aprilie 1962[4]. Ambele convenții au fost semnate de cele șase state membre fondatoare. Aceste două convenții au fost înlocuite la 21 iunie 1994 de Convenția privind definirea Statutului Școlilor Europene (denumită în continuare „Convenția")[5]. Acesta a fost momentul în care instituțiile comunitare au devenit părți ale acordurilor internaționale[6]. În prezent, instituțiile UE și toate cele 27 de state membre sunt părți la Convenție[7].

3. Convenția conține dispoziții privind scopul și modul de organizare ale școlilor. Aceasta acoperă aspecte precum pedagogia, structura instituțională a sistemului de Școli Europene, organele abilitate să administreze acest sistem, precum și rezolvarea litigiilor cu privire la interpretarea și aplicarea Convenției.

4. Un alt obiectiv al Convenției este să asigure protecția juridică adecvată a persoanelor

1 — Limba originală: engleza.

2 — Școlile sunt situate astfel: cinci se află în Belgia, trei în Germania, una în Italia, două la Luxemburg, una în Țările de Jos, una în Spania și una în Regatul Unit.

3 — *United Nations Treaties series*, volumul 443, p. 129.

4 — *United Nations Treaties series*, volumul 752, p. 267.

5 — JO 1994, L 212, p. 3, Ediție specială, 16/vol. 1, p. 16.

6 — Ca urmare a adoptării Deciziei 94/557/CE, Euratom a Consiliului din 17 iunie 1994 de autorizare a Comunității Europene și a Comunității Europene a Energiei Atomice să semneze și să încheie convenția privind definirea statutului Școlilor Europene (JO L 212, p. 1, Ediție specială, 16/vol. 1, p. 14). A se vedea de asemenea Decizia 94/558/CECO a Comisiei din 17 iunie 1994 cu privire la încheierea Convenției privind definirea statutului Școlilor Europene (JO L 212, p. 15, Ediție specială, 16/vol. 1, p. 29).

7 — Convenția a intrat în vigoare la 1 octombrie 2002.

care intră în sfera sa de aplicare, în acest scop fiind înființată Camera de recurs [8].

5. Prezenta cauză ridică o importantă problemă instituțională. Camera de recurs are competența de a adresa Curții de Justiție întrebări preliminare privind aspecte de drept al Uniunii Europene? În ipoteza în care Curtea consideră că are competența de a soluționa o astfel de trimitere preliminară, aspectele de fond ridicate în acțiunea principală vor impune o analiză a principiilor egalității de tratament și liberei circulații a lucrătorilor pe teritoriul UE.

Cadrul juridic

Convenția

6. Al treilea considerent al Convenției prevede că „[...] sistemul Școlilor Europene este un sistem *sui generis*; [...] el constituie o formă de cooperare [...] între statele membre [...] și Comunitățile Europene [...]”.

7. Articolul 1 din Convenție prevede că obiectivul Școlilor Europene este educarea în comun a copiilor personalului Comunităților Europene.

8. Articolul 3 alineatul (2) prevede:

„Instruirea este asigurată de profesori detașați sau numiți de către statele membre, în conformitate cu deciziile luate de către Consiliul superior, potrivit procedurii menționate la articolul 12 alineatul (4).”

9. Potrivit articolului 7, organele comune tuturor Școlilor Europene sunt Consiliul superior, Secretarul general, Consiliul inspectorilor și Camera de recurs.

10. Potrivit articolului 12, Consiliul superior:

„(1) stabilește statutul secretarului general, al directorilor, al personalului didactic

[…]

(4) (a) hotărăște în fiecare an, la propunerea Consiliului inspectorilor, necesarul de personal didactic prin crearea sau desființarea unor posturi. Asigură repartizarea judicioasă a posturilor în statele membre. Hotărăște, împreună cu guvernul, modul în care procedează la numirea sau înlocuirea profesorilor din ciclul secundar, a profesorilor de școală primară și

8 — A se vedea articolul 27 din Convenție, punctul 13 de mai jos.

a consilierilor educaționali ai școlii. Personalul școlii își păstrează drepturile de promovare și pensionare, garantate prin reglementările din țara lor de origine.

[…]”

11. Articolul 25 prevede:

„Bugetul școlilor este finanțat prin:

(1) contribuțiile statelor membre, concretizate în plata permanentă a remunerației profesorilor titulari prin transfer sau suplinitori și, unde este cazul, printr-o contribuție financiară stabilită de către Consiliul superior, care hotărăște în unanimitate.”

12. Articolul 26 prevede: „Curtea de Justiție a Comunităților Europene are competența exclusivă de a hotărî în litigiile dintre părțile contractante cu privire la interpretarea și aplicarea prezentei convenții și care nu au putut fi soluționate de către Consiliul superior.”

13. Articolul 27 reglementează activitatea Camerei de recurs. Acesta prevede:

„(1) Prin prezenta se înființează o Cameră de recurs.

(2) Camera de recurs este competentă exclusiv de a hotărî în primă și în ultimă instanță, după epuizarea căii administrative, cu privire la [orice] litigiu referitor la aplicarea prezentei convenții persoanelor prevăzute de aceasta, cu excepția personalului administrativ și auxiliar, precum și cu privire la legalitatea oricărui act contestat întemeiat pe convenție sau pe normele stabilite în temeiul acesteia și care vatămă aceste persoane, adoptat în ceea ce-i privește de către Consiliul superior sau de către Consiliul de administrație al școlii în exercitarea atribuțiilor care le sunt conferite prin prezenta convenție. În cazul în care litigiile au caracter pecuniar, Camera de recurs are plenitudine de jurisdicție.

Condițiile și normele de aplicare privitoare la aceste proceduri se stabilesc, după caz, prin statutul personalului didactic, prin regimul aplicabil profesorilor cu normă redusă sau prin regulamentul general al Școlilor Europene.

(3) Camera de recurs este formată din personalități care oferă toate garanțiile de independență și care posedă competențe juridice recunoscute.

Numai persoanele de pe lista întocmită de Curtea de Justiție a Comunităților Europene pot fi numite în calitate de membri ai Camerei de recurs.

(4) Consiliul superior, hotărând în unanimitate, adoptă statutul Camerei de recurs.

Statutul stabilește numărul membrilor Camerei de recurs, procedura de numire a acestora de către Consiliul superior, durata mandatului și regimul pecuniar aplicabil acestora. Statutul stabilește modul de funcționare a Camerei de recurs.

(5) Camera de recurs își adoptă regulamentul de procedură, care conține toate măsurile necesare pentru aplicarea statutului.

Regulamentul de procedură trebuie aprobat în unanimitate de către Consiliul superior.

(6) Hotărârile Camerei de recurs sunt obligatorii pentru părți și, în caz de neexecutare, acestea sunt puse în executare de către autoritățile competente ale statelor membre, în conformitate cu legislațiile naționale respective.

(7) Celelalte litigii în care Școlile Europene sunt parte sunt de competența instanțelor naționale. În special, competența acestora în materie de răspundere civilă și penală nu este afectată de prezentul articol."

Statutul Camerei de recurs [9]

14. Articolul 1 din Statut prevede componența Camerei de recurs, care este constituită din șase membri numiți pentru o perioadă de cinci ani, de pe lista întocmită în acest sens de Curtea de Justiție. În principiu, mandatul acestora poate fi prelungit prin tacită reconducțiune.

15. Articolul 2 prevede că fiecare membru al Camerei de recurs trebuie să depună următorul jurământ:

„Jur […] că îmi voi exercita funcția cu onoare, independență și imparțialitate, și că voi respecta secretul deliberărilor [10]."

16. Articolul 3 prevede că membrii Camerei de recurs nu pot exercita pe durata mandatului lor nicio activitate politică sau administrativă și nicio activitate profesională incompatibilă cu obligația lor de independență și de imparțialitate.

17. Articolul 5 prevede că un membru al Camerei de recurs nu poate fi înlăturat din

9 — Adoptat conform articolului 27 alineatul (4) din Convenție și aprobat de Consiliul superior prin procedura scrisă din 22 aprilie 2004 (denumit în continuare „Statutul"), disponibil pe site-ul internet al Școlilor Europene.

10 — A se vedea de asemenea articolul 2 din Statutul Curții de Justiție și articolul 5 din anexa I la același statut (JO 2008, C 115, p. 210).

funcţie cu excepţia cazului în care ceilalţi membri, reuniţi în sesiune plenară, decid, cu majoritate de două treimi dintre membrii în funcţie, că acesta nu mai corespunde condiţiilor cerute. Acesta are dreptul de a fi ascultat în prealabil de Camera de recurs.

Regulamentul de procedură al Camerei de recurs a Şcolilor Europene [11]

18. Regulamentul de procedură conţine dispoziţii similare celor care reglementează procedura scrisă şi procedura orală în faţa Curţii de Justiţie şi a Tribunalului. Astfel, articolul 9 prevede că toate comunicările cu o parte trebuie să fie făcute în una dintre limbile oficiale [12]. Articolele 11 şi 12 prevăd că părţile care compar în faţa Camerei de recurs pot să fie asistate de un avocat. Articolele 14-19 prevăd o procedură scrisă care cuprinde comunicarea cererii, a memoriului în apărare, în replică şi în duplică, urmată de o procedură orală.

Statutul personalului detaşat al Şcolilor Europene în vigoare de la 1 septembrie 1996 [13]

19. Statutul personalului conţine dispoziţii care reglementează termenii şi condiţiile aplicabile personalului detaşat al Şcolilor Europene.

20. Articolul 45 prevede că remuneraţia plătită personalului este formată din salariul de bază, plata orelor suplimentare, alocaţia familială şi alte alocaţii.

21. Articolul 47 prevede:

„(1) Remuneraţia personalului este exprimată în euro.

[…]

(2) Aceasta va fi plătită personalului în ţara în care acesta îşi desfăşoară activitatea şi în moneda oficială a acestei ţări.

Remuneraţia plătită într-o altă monedă decât euro este calculată pe baza cursului de schimb aplicat remuneraţiei funcţionarilor Comunităţilor Europene.

11 — Aprobat de Consiliul superior în şedinţele din 1 şi din 2 februarie 2005 (denumit în continuare „Regulamentul de procedură”), disponibil pe site-ul internet al Şcolilor Europene.

12 — Şi anume limbile enumerate în anexa II la Convenţie: daneză, olandeză, engleză, franceză, germană, greacă, italiană, portugheză şi spaniolă.

13 — Aprobat de Consiliul superior în şedinţele din 20 şi din 21 ianuarie 2009 (denumit în continuare „Statutul personalului”), disponibil pe site-ul internet al Şcolilor Europene.

(3) Remunerația personalului este afectată de un coeficient corector superior, inferior sau egal cu 100 %, astfel cum este acesta stabilit și ajustat în materie pentru funcționarii Comunităților Europene."

(b) Școala plătește diferența dintre remunerația prevăzută în prezentul statut și contravaloarea tuturor retribuțiilor naționale, minus reținerile obligatorii privind asigurările sociale.

22. Articolul 49 prevede:

Contravaloarea este convertită în moneda țării în care membrul personalului își desfășoară activitatea, pe baza cursului de schimb folosit pentru salariile funcționarilor Comunităților Europene."

„(1) […] membrul personalului are dreptul la remunerația corespunzătoare postului pe care îl ocupă și treptei corespunzătoare de salarizare pentru acest post, astfel cum este stabilită în anexa III la prezentul statut [14]."

23. Articolul 49 alineatul (2) prevedea, la momentul inițierii prezentului litigiu (aprilie 2008):

24. De la 1 iulie 2008, articolul 49 alineatul (2) a fost modificat cu scopul de a acorda Școlilor Europene posibilitatea de a face ajustări, în caz de necesitate, la nivelul cursurilor de schimb dintre euro și alte monede oficiale ale statelor membre. La textul inițial au fost adăugate următoarele alineate:

„(a) Autoritățile naționale competente plătesc personalului retribuția națională care i se cuvine și comunică directorului sumele plătite, specificând toate elementele luate în considerare pentru calculul acestei retribuții, inclusiv reținerile obligatorii privind asigurările sociale și impozitele.

„Aceste rate de schimb vor fi comparate cu ratele de schimb lunare în vigoare pentru execuția bugetară. În cazul în care există o diferență de minimum 5 % în cazul uneia sau mai multor monede în raport cu ratele de schimb utilizate până atunci, se va proceda la o rectificare începând cu luna respectivă. Dacă pragul declanșator nu va fi atins, ratele

14 — În versiunea curentă a Statutului personalului, grila de salarizare este prevăzută în anexa IV. Cu toate acestea, la momentul relevant, grila de salarizare în euro aplicabilă personalului detașat al Școlilor Europene era cuprinsă în anexa III. Din acest motiv, prezentele concluzii fac referire la anexa III.

de schimb vor fi actualizate cel târziu după șase luni.

În cazul în care contravaloarea este superioară remunerației prevăzute în prezentul statut pentru un an calendaristic, diferența dintre cele două sume rămâne membrului personalului în cauză."

25. Articolul 79 din Statutul personalului prevede că personalul poate prezenta Secretarului general al Școlilor Europene (denumit în continuare „secretarul general") o contestație administrativă împotriva deciziilor administrative și pecuniare adoptate în domeniul administrativ și pecuniar privind legalitatea unui act care prejudiciază interesele persoanei în cauză. În cazul în care secretarul general nu răspunde contestației administrative în termen de cinci luni de la introducerea contestației, această absență a răspunsului se consideră decizie implicită de respingere a contestației administrative. O astfel de decizie implicită poate fi atacată la Camera de recurs.

26. Dispozițiile relevante ale articolului 80 sunt următoarele:

„(1) Camera de recurs are competență exclusivă în primă și în ultimă instanță în orice litigiu dintre organele de conducere ale școlii și personal cu privire la legalitatea unui act care prejudiciază interesele acestuia [...]"

Alineatul (2) prevede că recursul la Camera de recurs trebuie precedat de o contestație administrativă în fața secretarului general potrivit articolului 79 și de o decizie explicită sau implicită de respingere a acestei contestații.

Alineatul (5) prevede: „Căile de atac contencioase în sensul prezentului articol sunt instrumentate și judecate conform condițiilor prevăzute în Regulamentul de procedură adoptat de Camera de recurs.

Recursurile formulate în fața Camerei de recurs nu au efect suspensiv. Cu toate acestea, în cazul în care consideră că împrejurările impun aceasta, Camera de recurs poate dispune suspendarea executării actului atacat. Hotărârile Camerei de recurs sunt definitive și executorii."

Tratatul CE[15]

27. Articolul 12 primul paragraf CE prevede:

„În domeniul de aplicare al prezentului tratat și fără a aduce atingere dispozițiilor speciale pe care le prevede, se interzice orice discriminare exercitată pe motiv de cetățenie sau naționalitate."

28. Articolul 39 CE prevede:

„(1) Libera circulație a lucrătorilor este garantată în cadrul Comunității.

(2) Libera circulație implică eliminarea oricărei discriminări pe motiv de cetățenie între lucrătorii statelor membre, în ceea ce privește încadrarea în muncă, remunerarea și celelalte condiții de muncă.

(3) Sub rezerva restricțiilor justificate de motive de ordine publică, siguranță publică și sănătate publică, libera circulație a lucrătorilor implică dreptul:

(a) de a accepta ofertele reale de încadrare în muncă;

(b) de a circula liber în acest scop pe teritoriul statelor membre;

(c) de ședere într-un stat membru pentru a desfășura o activitate salariată în conformitate cu actele cu putere de lege și actele administrative care reglementează încadrarea în muncă a lucrătorilor statului respectiv;

(d) de a rămâne pe teritoriul unui stat membru după ce a fost încadrat în muncă în acest stat, în condițiile care vor face obiectul unor regulamente de aplicare adoptate de Comisie.

[…]"

29. Articolul 234 CE prevede:

„Curtea de Justiție este competentă să se pronunțe, cu titlu preliminar, cu privire la:

(a) interpretarea prezentului tratat;

[…]

15 — Întrucât acțiunea principală a fost formulată înainte de intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, ne vom referi la dispozițiile tratatului în redactarea de la momentul respectiv. Dispozițiile articolului 12 CE se găsesc în prezent la articolul 18 TFUE, dispozițiile articolelor 39 CE și 234 CE se găsesc în prezent la articolele 45 TFUE și, respectiv, 267 TFUE. Înainte de intrarea în vigoare a Tratatului de la Amsterdam în 1999, dispozițiile articolului 234 CE se găseau (cu variațiile care nu interesează prezenta cauză) la articolul 177 din Tratatul CEE și ulterior la articolul 177 CE. Pentru a veni în sprijinul cititorului, am adaptat aceste trimiteri astfel încât să se refere la articolele tratatului cu modul de numerotare aplicabil la momentul formulării acțiunii principale. Referirile la Comunitate care se găsesc în jurisprudența și în legislația mai veche trebuie să fie interpretate în prezent, în mod evident, ca referiri la Uniunea Europeană.

În cazul în care o asemenea chestiune se invocă în faţa unei instanţe dintr-un stat membru, această instanţă poate, în cazul în care apreciază că o decizie în această privinţă îi este necesară pentru a pronunţa o hotărâre, să ceară Curţii de Justiţie să se pronunţe cu privire la această chestiune.

În cazul în care o asemenea chestiune se invocă într-o cauză pendinte în faţa unei instanţe naţionale ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern, această instanţă este obligată să sesizeze Curtea de Justiţie."

Istoricul cauzei, situaţia de fapt şi procedura

Calculul salariului

30. Articolul 49 alineatul (1) din Statutul personalului prevede că toţi profesorii primesc salariul lunar stabilit în anexa III, exprimat în euro [16].

31. Salariul reflectă structura Şcolilor Europene în măsura în care responsabilitatea plăţii acestuia este împărţită între statele membre şi şcoli. Astfel, în timpul perioadei de detaşare la Şcolile Europene, profesorul detaşat continuă să îşi primească salariul naţional (supus reţinerilor obligatorii pentru taxe şi contribuţii de asigurări sociale) [17]. Salariul naţional este convertit în euro, la cursul de schimb precizat. Contravaloarea remuneraţiei naţionale este ulterior dedusă din remuneraţia lunară stabilită în anexa III la Statutul personalului. Diferenţa dintre cele două este cunoscută drept „suma suplimentară europeană" şi este plătită direct profesorului detaşat de către Şcolile Europene, dintr-un fond provenit din bugetul UE [18]. Suma suplimentară europeană şi remuneraţia naţională constituie, împreună, salariul de bază al profesorului în sensul Statutului personalului.

32. La 1 iulie 2007, 1 EUR era echivalent cu 0,67215 GBP. Cu toate acestea, începând din octombrie 2007, lira sterlină s-a depreciat semnificativ în raport cu euro. La 1 decembrie 2007, 1 EUR era echivalent cu 0,71475 GBP, iar la 1 iunie 2008, 1 EUR era echivalent cu 0,7866 GBP. Aşadar, între 1 iulie 2007 şi 30 iunie 2008, lira sterlină a pierdut aproximativ 7,4 % din valoarea sa în raport cu euro.

33. Cursul de schimb aplicat pentru calculul contravalorii în euro a remuneraţiilor naţionale ale profesorilor era stabilit la data

16 — Toate trimiterile sunt la anexa III, în versiunea în vigoare la momentul relevant: a se vedea nota de subsol 14 de mai sus.

17 — Articolul 25 din Convenţie şi articolul 49 alineatul (2) litera (a) din Statutul personalului: a se vedea punctul 11 şi, respectiv, punctul 23 de mai sus.

18 — Modalităţile de finanţare sunt descrise în cauza Hurd, Hotărârea din 15 ianuarie 1986 (44/84, Rec., p. 29, punctul 5).

de 1 iulie a fiecărui an. Anterior modificărilor aduse în iulie 2008, Statutul personalului nu conținea nicio dispoziție cu privire la ajustările intermediare ale cursului de schimb stabilit la 1 iulie pentru a lua în considerare variațiile cursului de schimb care aveau loc în timpul anului. Astfel, în perioada cuprinsă între octombrie 2007 și iunie 2008, nu a existat niciun mecanism de ajustare pentru compensarea deprecierii semnificative a valorii lirei sterline în raport cu euro.

34. Ca urmare a modificărilor aduse Statutului personalului începând cu 1 iulie 2008, există în prezent posibilitatea ajustării intermediare în cazul în care apare o diferență de minimum 5 % în cursul de schimb al unei monede în comparație cu cursul de schimb aplicat anterior [19].

Situația de fapt și procedura

35. Începând din aprilie 2008 și până în prezent, domnul Miles împreună cu alți 135 de profesori detașați la Școlile Europene de către Regatul Unit au prezentat secretarului general contestații administrative în conformitate cu articolul 79 din Statutul personalului. Prin intermediul acestor contestații administrative, profesorii solicitau ajustarea modului de calcul al elementului care reprezenta suma suplimentară europeană din remunerația lor astfel încât să compenseze deprecierea lirei sterline în raport cu euro în perioada octombrie 2007-iunie 2008. Prin scrisoarea din 7 noiembrie 2008, secretarul general confirma respingerea contestațiilor administrative formulate de profesori. La 15 decembrie 2008, profesorii au formulat recurs împotriva deciziei secretarului general la Camera de recurs.

36. La 9 mai 2008, un alt reclamant, domnul Robert Watson MacDonald, a formulat o contestație administrativă adresată secretarului general. De asemenea, la 9 ianuarie 2009, el a formulat recurs împotriva deciziei secretarului general la Camera de recurs.

37. Toate recursurile prezentate de profesori au ca obiect calculul sumei suplimentare europene pentru profesorii britanici care își desfășoară activitatea în cadrul unor școli din țări membre în care moneda oficială este euro.

Ordonanța care conține cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare

38. În ordonanța care conține cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare, Camera de recurs observă că, potrivit articolului 26 din Convenție, Curtea are competența exclusivă de a hotărî în litigiile dintre părțile contractante cu privire la interpretarea și la aplicarea prezentei convenții și care nu au putut fi soluționate de Consiliul superior.

19 — A se vedea punctul 24 de mai sus.

Cu toate acestea, nu există nicio dispoziție expresă potrivit căreia Camera de recurs are competența de a se adresa Curții cu privire la un recurs aflat pe rolul acesteia.

39. Camera de recurs subliniază faptul că sarcina sa este să asigure aplicarea uniformă a legii în probleme care intră în competența sa. Hotărârile pronunțate în recurs sunt obligatorii pentru părți. În caz de neexecutare, acestea sunt puse în executare de autoritățile competente ale statelor membre. În opinia Camerei de recurs, având în vedere acest context juridic general (în special obligația de a asigura aplicarea uniformă a dreptului Uniunii Europene în probleme care țin de competența sa), Camera de recurs este de părere că ar fi un paradox să se considere că nu este competentă să adreseze întrebări preliminare Curții în temeiul articolului 234 CE.

40. Prin urmare, Camera de recurs dorește să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 234 CE trebuie interpretat în sensul că o instanță precum Camera de recurs, instituită prin articolul 27 din Convenția privind definirea statutului Școlilor Europene, intră în domeniul său de aplicare și, din moment ce aceasta statuează în ultimă instanță, este obligată să sesizeze Curtea de Justiție?

2) În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare, articolele 12 CE și 39 CE trebuie interpretate în sensul că se opun aplicării unui sistem de remunerare precum cel existent în cadrul Școlilor Europene, în măsura în care acest sistem, deși se referă în mod expres la sistemul care se aplică funcționarilor comunitari, nu permite să se ia în considerare în totalitate, inclusiv în mod retroactiv, deprecierea unei monede care antrenează o pierdere a puterii de cumpărare pentru profesorii detașați de autoritățile statului membru în cauză?

3) În cazul unui răspuns afirmativ la a doua întrebare, o diferență de situație precum cea constatată între, pe de o parte, profesorii detașați la Școli Europene a căror remunerare este asigurată atât de autoritățile lor naționale, cât și de Școala Europeană în cadrul căreia predau, și, pe de altă parte, funcționarii Comunității Europene a căror remunerare este asigurată exclusiv de aceasta, pe de altă parte, poate justifica, în lumina principiilor cuprinse în articolele citate anterior și deși Statutul personalului detașat la Școlile Europene se referă în mod expres la Statutul funcționarilor comunitari, ca respectivele rate de schimb reținute pentru a asigura menținerea unei puteri de cumpărare echivalente să nu fie aceleași?”

41. Reprezentanții profesorilor, ai Școlilor Europene și ai Comisiei Europene au depus

observații scrise, iar în cadrul ședinței din 9 iunie 2010, au fost audiate pledoariile acestora.

Apreciere

Prima întrebare

42. Prima întrebare ridică o problemă fundamentală. Competența Curții stabilită la articolul 234 CE include și instanțe precum Camera de recurs? În cazul unui răspuns negativ la această întrebare, nu va mai fi necesar să se dea un răspuns la a doua și la a treia întrebare.

Întrebările formulate de Camera de recurs privesc aspecte de drept al Uniunii Europene?

43. Școlile Europene susțin că sunt înființate pe baza unor acorduri internaționale și că aceste acorduri, măsurile și deciziile Școlilor Europene nu trebuie privite ca făcând parte integrantă din dreptul Uniunii Europene. Prin urmare, sistemul care reglementează funcționarea Școlilor Europene nu intră sub incidența categoriei de măsuri prevăzute la articolul 234 CE.

44. În Hotărârea Hurd [20], întrebarea preliminară adresată Curții necesita o analiză a sistemului de remunerare aplicat profesorilor britanici din cadrul Școlilor Europene care predau la școala din Culham, Anglia. Consiliul superior al primei Școli Europene a decis (în cadrul ședințelor din 26 și din 27 ianuarie 1957) că personalul trebuie să plătească un impozit pe salariu (sau o parte din acesta) corespunzător remunerației naționale. Pe de altă parte, sumele suplimentare și alocațiile plătite în temeiul Statutului personalului trebuie scutite de orice taxe. În Regatul Unit, suma suplimentară europeană și alocațiile diferențiate plătite de Școala Europeană din Culham profesorilor care nu erau resortisanți ai Regatului Unit nu erau supuse impozitului pe venit. Litigiul principal din cauza Hurd privea aspectul dacă, pe de altă parte, aceste sume, în cazul în care erau plătite unor resortisanți ai Regatului Unit, putea fi supuse impozitării. Domnul Hurd a susținut că sumele suplimentare plătite de Școala Europeană din Culham profesorilor detașați de Regatul Unit ar trebui să fie scutite de impozitul național în temeiul dreptului comunitar. El a susținut că, întrucât a aderat la Convenția privind definirea statutului Școlilor Europene conform articolului 3 din Actul de aderare al Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord la Comunitățile Europene din 1972,

20 — Citată la nota de subsol 18.

Regatul Unit a acceptat decizia adoptată în cadrul şedinţelor din 26 şi din 27 ianuarie 1957. Guvernul Regatului Unit a arătat că, deşi Curtea putea interpreta articolul 3 din Actul de aderare, aceasta nu avea totuşi competenţa de a interpreta convenţiile de înfiinţare a Şcolilor Europene.

45. Curtea a hotărât că nu avea competenţa de a interpreta articolul 3 din Actul de aderare în scopul de a defini obligaţiile care reveneau Regatului Unit în baza măsurilor şi a deciziilor organelor de conducere ale Şcolilor Europene, întrucât ultimele instrumente nu intrau în sfera categoriilor de măsuri prevăzute la articolul 234 CE. În pofida legăturilor existente între astfel de acorduri şi Comunitate şi funcţionarea instituţiilor acesteia, nu însemna că acestea trebuiau privite ca parte integrantă a dreptului comunitar. Cu toate acestea, pentru a determina sfera de aplicare a articolului 3 din Actul de aderare în ceea ce priveşte astfel de instrumente, Curtea a statuat că ar putea fi necesar să se definească statutul juridic al măsurilor şi deciziilor adoptate de organele Şcolilor Europene şi, în consecinţă, să fie supuse analizei în măsura necesară în acest scop [21].

46. Recent, Curtea a confirmat în Hotărârea Comisia/Belgia [22] soluţia pronunţată în Hotărârea Hurd. Potrivit jurisprudenţei Curţii, Statutul personalului stabilit de Consiliul superior al Şcolilor Europene în conformitate cu articolul 12 alineatul (1) din Convenţie este, *prima facie*, o măsură care nu intră în sfera articolului 234 CE.

47. În consecinţă, considerăm că, în contextul prezentei cauze, Statutul personalului are acelaşi statut juridic cu cel al dispoziţiilor de drept naţional invocate într-o trimitere preliminară care provine de la o instanţă naţională. Curtea nu are competenţa de a interpreta aceste dispoziţii ca atare, însă poate da îndrumări cu privire la modul în care li se aplică dreptul Uniunii Europene.

48. În plus, Şcolile Europene au admis în cadrul şedinţei că aplică tratatul şi că întrebările de fond adresate Curţii de Camera de recurs privesc interpretarea corectă a tratatului.

49. Prin urmare, considerăm că, întrucât prin a doua şi prin a treia întrebare se solicită în mod expres interpretarea tratatului, Statutul poate fi supus analizei în măsura în

21 — Hotărârea Hurd, citată la nota de subsol 18, punctele 20 şi 21.

22 — Hotărârea din 30 septembrie 2010 (C-132/09, Rep., p. I-8695, punctele 43 şi 44).

care acest lucru este necesar pentru a răspunde problemelor de drept al Uniunii Europene care se ridică.

Camera de recurs este o instanță a unui stat membru în sensul articolului 234 CE?

50. Potrivit unei jurisprudențe constante, „pentru a aprecia dacă organismul de trimitere are trăsăturile unei «instanțe» în sensul articolului 234 CE, aspect care ține doar de dreptul comunitar, Curtea are în vedere un ansamblu de elemente, precum originea legală a organismului, caracterul său permanent, caracterul obligatoriu al jurisdicției sale, natura contradictorie a procedurii, aplicarea de către organism a normelor de drept, precum și independența sa” [23]. În plus, instanțele naționale sunt abilitate să sesizeze Curtea numai dacă există un litigiu pendinte pe rolul acestora și dacă sunt chemate să se pronunțe în cadrul unei proceduri destinate să se finalizeze printr-o decizie cu caracter jurisdicțional [24].

51. Potrivit opiniei Comisiei și a profesorilor, Camera de recurs prezintă toate elementele caracteristice ale unei instanțe în sensul articolului 234 CE. Școlile Europene admit că, deși Camera de recurs este o instanță, totuși aceasta nu este o instanță *a unui stat membru* potrivit condiției impuse de articolul 234 al doilea paragraf CE. Prin urmare, vom analiza doar pe scurt aspectele care nu sunt în litigiu pentru a ne putea concentra asupra celui din urmă aspect.

52. Componența Camerei de recurs este stabilită potrivit articolului 27 din Convenție. Prin urmare, aceasta este stabilită în mod clar prin lege. Caracterul său permanent poate fi dedus din cuprinsul articolului 27 alineatul (1), întrucât este instituită pe durată nedeterminată, iar mandatul membrilor acesteia poate fi reînnoit la cinci ani. Potrivit articolului 27 alineatul (2), Camera de recurs are competență exclusivă în litigiile respective și, potrivit articolului 27 alineatul (6) [confirmat de articolul 80 alineatul (5) din Statutul personalului], hotărârile sale sunt obligatorii și executorii. Aceste dispoziții demonstrează clar funcția judiciară a Camerei de recurs. Articolul 27 alineatul (5) acordă Camerei de recurs competența de a-și adopta regulamentul de procedură în vederea aplicării statutului, iar regulamentul adoptat trebuie să asigure natura contradictorie a procedurii.

23 — Ordonanța din 14 mai 2008, Pilato (C-109/07, Rep., p. I-3503, punctul 22 și jurisprudența citată). A se vedea de asemenea Hotărârea din 18 octombrie 2007, Österreichischer Rundfunk (C-195/06, Rep., p. I-8817, punctul 19), și Concluziile avocatului general Ruiz-Jarabo Colomer prezentate în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 10 decembrie 2009, Umweltanwalt von Kärnten (C-205/08, Rep., p. I-11525, punctul 35), în care avocatul general Ruiz-Jarabo Colomer citează Hotărârea din 30 iunie 1966, Vaassen-Göbbels (61/65, Rec., p. 261).

24 — Hotărârea din 14 iunie 2001, Salzmann (C-178/99, Rec., p. I-4421, punctul 14).

53. Este evident faptul că, în plus, Camera de recurs prezintă trăsăturile de independenţă inerente activităţii de judecată [25]. Compunerea Camerei de recurs este reglementată la articolul 27 alineatul (3) din Convenţie şi la articolele 1, 2, 3 şi 5 din Statut. Astfel, membrii Camerei de recurs trebuie să fie personalităţi care oferă toate garanţiile de independenţă şi sunt aleşi de pe lista întocmită de Curtea de Justiţie. Aceştia depun un jurământ că îşi vor exercita funcţia cu independenţă şi cu imparţialitate şi nu pot exercita nicio activitate incompatibilă cu obligaţia lor de independenţă şi de imparţialitate. Un membru nu poate fi înlăturat din funcţie cu excepţia cazului în care, după ce a fost ascultat, ceilalţi membri decid, cu majoritate de două treimi dintre membrii în funcţie, că acesta nu mai corespunde condiţiilor cerute. În plus, Camera de recurs acţionează în mod clar ca un terţ în raport cu organismul care a adoptat decizia contestată, având în vedere că este un organ separat şi distinct faţă de secretarul general.

54. După ce am confirmat că, în ceea ce priveşte Camera de recurs, sunt îndeplinite toate criteriile pentru a fi inclusă în categoria instanţelor, revenim, aşadar, la întrebarea fundamentală cu privire la aspectul dacă aceasta poate fi considerată o instanţă a *unui stat membru.*

55. Şcolile Europene arată că articolul 234 al doilea paragraf CE trebuie interpretat literal, şi anume în sensul că se referă la o instanţă *a unui stat membru* – calitate pe care Camera de recurs în mod evident nu o are.

56. Comisia şi profesorii susţin că obiectivul articolului 234 CE este de a asigura aplicarea coerentă şi uniformă a dreptului Uniunii Europene. Prin urmare, articolul 234 CE trebuie să primească o interpretare teleologică, iar termenii „instanţă *dintr-un stat membru*" [26] trebuie să primească o interpretare extensivă. În Hotărârea Rheinmühlen Düsseldorf [27], Curtea a confirmat că procedura reglementată la acea vreme la articolul 177 din Tratatul CEE avea ca scop să asigure că, în toate condiţiile, dreptul are acelaşi efect în toate statele membre ale Comunităţii.

57. Suntem de acord cu Comisia şi cu profesorii.

58. Au trecut aproape treizeci de ani de când Curtea a adoptat pentru prima oară o interpretare a ceea ce a devenit ulterior articolul 234 CE, interpretare care depăşea sensul literal al celui de al doilea paragraf. În Hotărârea Broekmeulen [28], Curtea a statuat că, atunci când Comisia de apel instituită de Societatea regală olandeză pentru promovarea medicinei (denumită în continuare „Comisia de apel") aplică dispoziţii şi se pronunţă

25 — A se vedea în special Hotărârea din 19 septembrie 2006, Wilson (C-506/04, Rec., p. I-8613, punctele 49-53).

26 — Sublinierea noastră.

27 — Hotărârea Curţii din 16 ianuarie 1974, Rheinmühlen Düsseldorf (166/73, Rec., p. 33, punctul 2). Pentru un exemplu mai recent, a se vedea Hotărârea din 12 iunie 2008, Gourmet Classic (C-458/06, Rep., p. I-4207, punctul 20).

28 — Hotărârea din 6 octombrie 1981, Broekmeulen (246/80, Rec., p. 2311, punctele 16 şi 17).

asupra unor aspecte de drept comunitar, trebuie considerată instanță a unui stat membru. În hotărârea sa, Curtea a observat că împotriva deciziilor adoptate de această comisie nu se putea exercita nicio cale de atac în cadrul sistemului instanțelor naționale de „drept comun".

59. În prezenta cauză, Camera de recurs este „competentă exclusiv de a hotărî în primă și în ultimă instanță" [29]. Deoarece sfera sa de competență acoperă drepturile și obligațiile profesorilor, dintre care mulți își exercită dreptul la libera circulație ca element al acordului de a fi detașați la diverse Școli Europene, Camera de recurs va fi, în mod inevitabil, obligată – astfel cum se întâmplă și în prezenta cauză – să aplice (recunoscându-i preeminența) dreptul Uniunii Europene pentru a soluționa litigiile cu care a fost învestită. Ca și în cazul Comisiei de apel din cauza Broekmeulen, împotriva deciziilor adoptate de Camera de recurs nu poate fi exercitată nicio cale de atac în fața instanțelor naționale de drept comun ale statelor membre. Asemănarea cu Hotărârea Broekmeulen este incontestabilă [30].

60. În Hotărârea Parfums Christian Dior [31], Curtea a analizat aspectul dacă instanța națională supremă din Țările de Jos sau Cour de justice Benelux [32] ar trebui să fie considerată, în cadrul unor proceduri cu privire la interpretarea Directivei privind mărcile [33], instanțe ale căror decizii nu sunt supuse niciunei căi de atac, fiind astfel obligate să sesizeze Curtea cu o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare în temeiul articolului 234 al treilea paragraf CE. Curtea a adoptat și în acest caz o interpretare teleologică și a statuat următoarele cu privire la Cour de justice Benelux: „Nu există niciun motiv valabil pentru care o astfel de instanță, *comună mai multor state membre*, să nu poată să adreseze Curții întrebări preliminare, în același mod în care procedează instanțele din fiecare dintre aceste state membre". Concluzionând în acest mod, Curtea a pus accentul pe doi factori. În primul rând, Cour de justice Benelux avea sarcina de a asigura aplicarea uniformă a normelor juridice comune celor trei țări Benelux, iar procedura care se desfășura în fața sa constituia un incident survenit în cursul procedurilor desfășurate în fața instanțelor naționale, la capătul căreia se stabilea interpretarea definitivă a normelor juridice comune Benelux. În al doilea rând, interpretarea potrivit căreia Cour de justice Benelux are dreptul de a adresa întrebări preliminare Curții corespundea obiectivului articolului

29 — A se vedea articolul 27 alineatul (2) din Convenție, punctul 13 de mai sus.

30 — A se vedea de asemenea punctul 43 și urm. de mai sus, unde am prezentat argumentația Școlilor Europene potrivit căreia interpretarea Statutului personalului detașat nu este o chestiune de drept al Uniunii Europene.

31 — Hotărârea din 4 noiembrie 1997, Parfums Christian Dior (C-337/95, Rec., p. I-6013).

32 — Prima directivă 89/104/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1988 de apropiere a legislațiilor statelor membre cu privire la mărci (JO 1989, L 40, p. 1, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 92).

33 — Cour de justice Benelux a fost înființată prin Tratatul semnat la Bruxelles la 31 martie 1965 între Regatul Belgiei, Marele Ducat al Luxemburgului și Regatul Țărilor de Jos și are în componență judecători de la instanțele supreme din fiecare dintre aceste trei state (a se vedea Hotărârea Parfums Christian Dior, citată la nota de subsol 31, punctul 15).

234 CE, având în vedere că această instanţă asigura interpretarea uniformă a dreptului comunitar [34].

61. Avocatul general Jacobs a abordat pe scurt acest aspect în cadrul concluziilor sale. El a subliniat că „logica dispoziţiilor tratatului este că o instanţă dintr-un stat membru ale cărei decizii sunt definitive nu ar trebui să se pronunţe cu privire la o chestiune de drept comunitar dacă nu există o hotărâre a Curţii în acest sens".

62. Şcolile Europene susţin că trebuie să se distingă între Hotărârea Parfums Christian Dior şi prezenta cauză, deoarece, în primul caz, acţiunea principală a fost formulată iniţial în faţa unei instanţe naţionale (şi anume Rechtbank te Haarlem, cererea de pronunţare a unei hotărâri preliminare fiind formulată ulterior de Curtea Supremă din Ţările de Jos). În prezenta cauză, nu a fost vorba niciodată despre un litigiu judecat de o instanţă naţională şi, prin urmare, nu există o întrebare preliminară formulată de o instanţă naţională.

63. Nu suntem de acord. În opinia noastră, Curtea ar trebui să adopte o interpretare teleologică a articolului 234 CE şi în prezenta cauză, pentru următoarele motive.

64. În primul rând, statele membre au instituit în mod colectiv Camera de recurs ca instanţă judiciară ce are competenţa de a hotărî în primă şi în ultimă instanţă cu privire la toate aspectele legate de Şcolile Europene prevăzute în Convenţie (sau prin măsuri precum Statutul personalului, adoptate în temeiul acesteia) [35]. Camera de recurs are obligaţia de a veghea ca normele juridice stabilite în Convenţie să fie aplicate în mod uniform. Hotărârile sale sunt definitive şi irevocabile. Convenţia prevede că hotărârile Camerei de recurs sunt puse în executare de autorităţile competente ale statelor membre, în conformitate cu legislaţiile naţionale respective [36].

65. Ar trebui, aşadar, să privim Camera de recurs ca pe o instanţă care este „comună mai multor state membre". Într-adevăr, având în vedere că este o instanţă comună tuturor statelor membre, Camera de recurs reprezintă expresia ultimă a acestui concept. Ar fi paradoxal dacă, atunci când aplică dreptul Uniunii Europene, Camera de recurs nu ar putea adresa întrebări preliminare Curţii, în condiţiile în care statele membre sunt obligate ulterior să pună în executare astfel de decizii prin intermediul instanţelor lor naţionale.

34 — A se vedea Hotărârea Parfums Christian Dior, citată la nota de subsol 31, punctul 21, sublinierea noastră; a se vedea de asemenea punctele 22 şi 23.

35 — Articolul 27 din Convenţie. Orice materii care *nu* sunt reglementate de convenţie intră în competenţa instanţelor naţionale: a se vedea articolul 27 alineatul (7).

36 — Articolul 27 alineatul (6) din Convenţie.

66. În acest sens, observăm că, potrivit articolului 26 din Convenție, această curte are competența exclusivă de a hotărî în litigiile dintre părțile contractante cu privire la interpretarea și la aplicarea Convenției și care nu au putut fi soluționate de Consiliul superior [37]. Ar fi anormal ca, în situația în care ar apărea o întrebare similară în cadrul unei acțiuni formulate de particulari împotriva unei decizii adoptate de secretarul general, Camera de recurs să nu o poată adresa acestei curți pentru a obține o hotărâre cu forță obligatorie atunci când se invocă aspecte care presupun interpretarea dreptului Uniunii Europene.

67. În acest moment, ni se pare adecvat să realizăm o paralelă cu sistemul normal instituit de tratate, în care acțiunile directe sunt completate de cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare și în care Curtea a avut tendința de a asigura o interpretare largă, astfel încât să păstreze caracterul uniform al interpretării sale și să garanteze o protecție efectivă.

68. În Hotărârea Zwartveld și alții [38], Curtea s-a confruntat cu o „cerere de cooperare judiciară" provenită de la o instanță națională care nu se încadra exact în sistemul procedural instituit de tratate, interpretat literal. Rechter-commissaris din Arrondissementsrechtbank Groningen (Țările de Jos) investiga nereguli grave privind gestionarea pieței de pește din Lauwersoog, inclusiv pretinse încălcări ale normelor naționale adoptate pentru punerea în aplicare a normelor comunitare privind cotele de pescuit. Acesta a considerat că este important pentru desfășurarea anchetei sale să obțină, printre altele, copii ale rapoartelor întocmite de inspectorii CEE din domeniul pescuitului și a precizat că s-ar putea să fie de asemenea necesar, după analiza acestor documente, să audieze în calitate de martori inspectorii în cauză. Comisia a refuzat divulgarea documentelor solicitate pentru motivul că acestea făceau parte dintr-un dosar juridic pendinte în fața Comisiei. Drept urmare, rechter-commissaris a adresat o cerere Curții și a solicitat asistență în baza Protocolului privind privilegiile și imunitățile Comunităților Europene și a Convenției europene sau a convențiilor privind asistența judiciară reciprocă (la care Comunitatea nu era parte, dar pe care acesta le-a considerat ca fiind încorporate în ordinea juridică comunitară și, prin urmare, trebuind a fi privite ca parte integrantă a dreptului comunitar).

69. Curtea *nu* a respins acțiunea ca inadmisibilă. Dimpotrivă: a statuat în ședință plenară [39] că, într-o comunitate de drept, instituțiile comunitare erau ținute să respecte

37 — Comisia a formulat prima cerere în temeiul articolului 26 din Convenție spre sfârșitul anului 2009 în cauza C-545/09, Comisia/Regatul Unit, pendinte în fața Curții.

38 — Ordonanțele Curții din 13 iulie 1990 și din 6 decembrie 1990, Zwartveld și alții (C-2/88 IMM, Rec., p. I-3365 și p. I-4405).

39 — Prima Ordonanță din 13 iulie 1990, Zwartveld și alții (C-2/88 IMM, Rec., p. I-3365), după ce a primit observații de la opt state membre, de la Consiliu, de la Parlamentul European și de la Comisie.

obligaţia de cooperare loială (care prezintă o importanţă deosebită în ceea ce priveşte autorităţile judiciare responsabile pentru asigurarea aplicării şi a respectării dreptului comunitar). Ca un corolar necesar, Curtea trebuie să aibă competenţa de a analiza dacă această obligaţie a fost respectată şi, în consecinţă, avea competenţa de a examina dacă refuzul instituţiilor comunitare de a coopera cu autorităţile naţionale era justificat [40].

70. Prin urmare, Curtea şi-a exercitat această competenţă şi a obligat Comisia să prezinte documentele necesare şi să autorizeze audierea ca martori a inspectorilor săi, exceptând cazul în care aceasta ar fi prezentat „motive imperative legate de necesitatea de a proteja interesele Comunităţii" care să justifice refuzul de a proceda astfel [41].

71. Admirăm cu respect efortul Curţii, în Hotărârea Zwartveld şi alţii, de a da o interpretare teleologică tratatelor şi de a insista asupra competenţei sale de a sprijini aplicarea principiilor importante care stau la baza dreptului comunitar, garantând prin aceasta continuitatea Comunităţilor Europene ca o „Comunitate de drept". În cei douăzeci de ani care au trecut de la pronunţarea Hotărârii Zwartveld şi alţii, Comunităţile Europene au devenit Uniunea Europeană şi multe alte lucruri s-au schimbat între timp, însă un lucru a rămas neschimbat, şi anume importanţa centrală acordată garantării respectării normelor prevăzute de tratate şi de instrumentele asociate acestora şi menţinerii statului de drept.

Dreptul de a exercita o cale de atac

72. Motivul incontestabil pentru adoptarea unei interpretări teleologice a articolului 234 CE este că aceasta este necesară pentru o interpretare uniformă şi coerentă a dreptului Uniunii Europene. Prin urmare, Camera de recurs trebuie să aibă posibilitatea de a adresa întrebări Curţii atunci când consideră că, pentru a se putea pronunţa într-o anumită cauză, este necesară o decizie pronunţată de Curte cu privire la o problemă de drept al Uniunii Europene.

73. Uniformitatea şi coerenţa dreptului Uniunii Europene este principalul obiectiv al procedurii trimiterii preliminare. Ar fi bizar să avem un organism înfiinţat de statele membre şi de instituţiile Uniunii Europene care se pronunţă cu titlu definitiv asupra unor aspecte de drept al Uniunii Europene, dar care – din cauza unei interpretări stricte a competenţei Curţii stabilite la articolul 234 CE – nu poate formula o cerere de pronunţare a unei hotărâri preliminare.

40 — A se vedea punctele 15-24 din Ordonanţa din 13 iulie 1990.

41 — A se vedea punctele 25 şi 26 din Ordonanţa din 13 iulie 1990. Într-o a doua Ordonanţă din 6 decembrie 1990 (p. I-4405), Curtea a obligat Comisia să comunice patru rapoarte cu privire la aspectul în cauză şi să permită audierea ca martori a inspectorilor săi de pescuit.

74. Astfel cum a arătat avocatul general Ruiz-Jarabo Colomer în Concluziile sale prezentate în cauza Umweltanwalt von Kärnten [42]:

„Articolul 234 CE instituie între instanțe un dialog în vederea garantării aplicării uniforme a dreptului comunitar în toate statele membre. Curtea a permis unor entități foarte diferite să participe la acest dialog […] În pofida dificultăților pe care le-am prezentat mai sus, există o anumită justificare pentru această situație. Organizarea jurisdicțională într-o Europă compusă din 27 de state membre reflectă parametri și concepții foarte eterogene. Este dificil să se conceapă un model care să prezinte o descriere comună a sistemelor judiciare din atâtea țări, acesta fiind și motivul pentru care criteriile stabilite prin Hotărârea Vaassen-Goebbels au fost interpretate într-un mod atât de generos și de larg."

75. Pe de altă parte, o interpretare prea strictă ar fi împotriva obiectivului și a caracterului procedurii trimiterii preliminare. Ar fi antiteza spiritului cooperării jurisdicționale pe care Curtea l-a subliniat într-un mod atât de consecvent în jurisprudență [43].

76. În opinia noastră, în cazul în care Camera de recurs nu ar putea sesiza Curtea cu o trimitere preliminară pentru a obține o hotărâre cu forță obligatorie cu privire la o problemă de drept al Uniunii Europene care prezintă relevanță în recursul pe care ea îl judecă, aceasta ar fi o situație care ar aduce atingere caracterului uniform și coerent al dreptului Uniunii Europene. De asemenea, această situație ar lipsi recurenții de dreptul de a exercita o cale de atac, astfel cum au admis Școlile Europene în cadrul ședinței.

77. Având în vedere toți acești factori, suntem de părere că, potrivit unei interpretări teleologice, Camera de recurs intră în sfera de aplicare a articolului 234 CE.

În ipoteza în care prezenta cerere este declarată admisibilă, ar putea exista o creștere inacceptabilă a numărului de cauze aflate pe rolul Curții?

78. În ipoteza în care se consideră că, potrivit articolului 234 CE, Camera de recurs a Școlilor Europene are competența de a adresa Curții întrebări preliminare referitoare la dreptul Uniunii Europene, s-ar putea obiecta că există posibilitatea ca Curtea să fie copleșită de cereri similare adresate de alte organisme despre care până acum s-a considerat că nu intră în sfera de aplicare a articolului 234 CE.

79. Comisia a susținut, în primul rând, că, în evaluarea comparativă a riscului unei creșteri potențiale a numărului de cereri în raport cu necesitatea de a asigura aplicarea uniformă a dreptului Uniunii Europene, trebuie să

42 — Citată la nota de subsol 23, punctul 35 din concluzii.

43 — A se vedea, de exemplu, Hotărârea din 12 februarie 2008, Kempter (C-2/06, Rep., p. I-411, punctul 41 și jurisprudența citată).

prevaleze cel de al doilea aspect. În al doilea rând, s-a subliniat caracterul foarte specific din punct de vedere instituțional al Camerei de recurs. Este puțin probabil să existe multe alte organisme care să prezinte aceleași caracteristici și care să fie deci competente să sesizeze Curtea cu întrebări preliminare în temeiul articolului 234 CE.

80. Suntem de acord.

81. Argumentul conform căruia admiterea cererilor adresate Curții de Camera de recurs în temeiul articolului 234 CE ar supraaglomera Curtea nu este un argument întemeiat pe principii juridice. În ipoteza în care, într-o interpretare corectă a legii, Camera de recurs ar trebui să fie competentă să sesizeze Curtea cu cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare, faptul că ar putea exista o anumită creștere (potențială și ipotetică) a numărului de cauze aflate pe rolul Curții nu este un motiv întemeiat pentru a se ajunge la o concluzie diferită.

82. La momentul extinderii majore a Uniunii Europene din 2004 (de la 15 la 25 de state membre), ar fi fost de neconceput să sugerăm că, deși instanțele din noile state membre aveau competența de a sesiza Curtea cu cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare, ar fi fost oportun și deci preferabil să nu li se permită să procedeze astfel, de teama de a nu copleși Curtea cu un număr prea mare de cauze. Oportunitatea, oricât de seducătoare pare a fi, nu constituie un argument juridic valid.

83. În plus, este dificil, dacă nu chiar imposibil, să găsim instituții similare Camerei de recurs altundeva în sistemul Uniunii Europene.

84. În primul rând, toate părțile contractante ale Convenției de instituire a Școlilor Europene (cele 27 de state membre și instituțiile Uniunii Europene) se găsesc în interiorul Uniunii Europene. Situația este deci diferită de acordurile pe baza cărora au fost înființate instanțe precum Curtea Europeană a Drepturilor Omului [44] și grupurile speciale OMC [45] sau de acordul în temeiul căruia ar putea să se înființeze eventual noua Curte Europeană a Brevetelor [46]. Punctul de vedere conform căruia ar fi necesară o dispoziție specifică prin care să se permită unor asemenea instanțe internaționale să adreseze întrebări preliminare acestei Curți este un punct de vedere rezonabil. Dimpotrivă, litigiile soluționate de Camera de recurs iau naștere exclusiv în cadrul Uniunii Europene și privesc exclusiv părți care intră sub incidența dreptului Uniunii Europene.

44 — Atât statele membre ale Uniunii Europene, cât și numeroase țări terțe sunt semnatare ale Convenției Europene a Drepturilor Omului (denumită în continuare „CEDO"). Ca urmare a adoptării Tratatului de la Lisabona, Uniunea Europeană va adera la CEDO în temeiul articolului 6 alineatul (2) din Tratatul UE.

45 — Acordurile OMC sunt semnate de statele membre, de Uniunea Europeană și de țări terțe.

46 — Părțile semnatare ale Acordului propus pentru o nouă Curte Europeană a Brevetelor vor fi statele membre, Uniunea Europeană și anumite țări terțe.

85. În al doilea rând, membrii Camerei de recurs sunt desemnați de pe lista întocmită de Curtea de Justiție, iar criteriile pentru numirea acestora sunt similare criteriilor aplicabile membrilor Tribunalului Funcției Publice. Ambele elemente subliniază funcția jurisdicțională a Camerei de recurs și legăturile sale structurale cu sistemul juridic al Uniunii Europene.

86. Institutul Universitar European (denumit în continuare „IUE") permite cel mai apropiat paralelism. Acesta a fost înființat în temeiul unei convenții internaționale (denumită în continuare „Convenția IUE") încheiată în 1972 între cele șase state membre fondatoare. Statutul acesteia prevede o cale de atac, deciziile pronunțate în procedura respectivă putând fi atacate la Camera de recurs. Totuși, această Cameră de recurs pare a fi diferită de Camera de recurs a Școlilor Europene în ceea ce privește faptul că, de exemplu, nu este înființată prin Convenția IUE cu scopul de a soluționa litigii. Prin urmare, nu rezultă în mod necesar că, în cazul în care Camera de recurs a Școlilor Europene ar fi competentă să formuleze o trimitere preliminară în temeiul articolului 234 CE, Curtea ar trebui să accepte în mod automat o trimitere preliminară formulată de Camera de recurs a IUE.

87. Pe scurt, Camera de recurs și convenția care a creat-o, dacă nu sunt unice, cel puțin fac parte dintre acele organisme rare create în cadrul Uniunii Europene. Este puțin plauzibil ca Curtea să fie copleșită de cereri adresate de astfel de organisme precum Camera de recurs. În plus, astfel cum am arătat, în cazul în care normele aplicabile nu fac parte din dreptul Uniunii Europene, obligația Curții constă doar în a oferi indicații cu privire la interpretarea dreptului Uniunii Europene în măsura în care acesta influențează aplicarea normelor respective.

88. În consecință, considerăm că răspunsul la prima întrebare trebuie să fie că în sfera de aplicare a articolului 234 CE intră și Camera de recurs a Școlilor Europene și că, din moment ce aceasta acționează ca un organ jurisdicțional de ultimă instanță, nu numai că are competența de a sesiza Curtea de Justiție cu o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare atunci când analizează probleme de drept al Uniunii Europene, ci, în principiu, este chiar obligată să procedeze astfel în aceleași condiții ca orice altă instanță ale cărei decizii nu sunt supuse niciunei căi de atac.

A doua întrebare

89. Prin intermediul celei de a doua întrebări, Camera de recurs solicită să se stabilească dacă articolul 12 CE (care interzice discriminarea pe motiv de cetățenie sau naționalitate) sau articolul 39 CE (care garantează libera circulație a lucrătorilor) excludea sistemul de remunerare în vigoare în Școlile Europene la momentul relevant, în măsura în care acest sistem nu permitea niciun fel de ajustare pentru a lua în calcul devalorizarea monetară care putea reduce puterea de

cumpărare a anumitor profesori detașați. În această privință, Camera de recurs observă că sistemul în cauză „se referă în mod expres la sistemul aplicabil funcționarilor comunitari".

90. Această întrebare apare din cauza faptului că lira sterlină s-a depreciat în mod considerabil față de euro în intervalul cuprins între 1 iulie 2007 și 1 iulie 2008. Cu toate acestea, cursul de schimb folosit pentru calculul salariilor funcționarilor Comunităților Europene nu s-a modificat în cursul acestei perioade, astfel cum nu s-a modificat nici valoarea sumei suplimentare europene (calculată și exprimată în euro la 1 iulie 2007) la care avea dreptul fiecare profesor [47]. Ca urmare a acestor doi factori, salariul național al profesorilor detașați din Regatul Unit într-un post pentru care erau plătiți în euro a scăzut în valoare (exprimată în euro), reducându-se concomitent și contravaloarea în euro a salariului lor integral (salariul național plus suma suplimentară europeană).

91. Profesorii susțin că sistemul de salarizare nu a reușit să garanteze o putere uniformă de cumpărare pentru toți profesorii detașați. Aceștia susțin că sistemul în cauză i-a discriminat pe profesorii britanici din Bruxelles în comparație cu (i) profesorii detașați la Bruxelles care și-au primit salariul național într-o altă monedă decât euro sau lira sterlină, cu (ii) profesorii care au predat la Școala Europeană din Culham care nu și-au exercitat dreptul la libera circulație și cu (iii) profesorii care și-au primit salariile naționale în euro.

92. În plus, profesorii susțin că articolul 49 alineatul (2) litera (b) din Statutul personalului este incompatibil cu articolele 12 CE și 39 CE prin faptul că nu prevede că la stabilirea sumei suplimentare europene trebuie să se ia în calcul deprecierea lirei sterline, profesorii britanici fiind puși astfel într-o situație dezavantajoasă. În plus, pentru a fi conformă cu tratatul, modificarea articolului 49 alineatul (2) litera (b) ar trebui să aibă efect retroactiv, astfel încât să permită o ajustare a sumei suplimentare europene care să acopere întreaga perioadă menționată în cererea profesorilor (din octombrie 2007 până în iunie 2008).

93. Școlile Europene susțin că profesorii britanici nu au fost discriminați. În primul rând, nu a existat un element de comparație real – situația profesorilor ale căror salarii naționale erau în lire sterline era diferită de

47 — A se vedea articolul 1 din Regulamentul (CE, Euratom) nr. 1558/2007 al Consiliului din 17 decembrie 2007 de ajustare, începând cu 1 iulie 2007, a remunerațiilor și a pensiilor funcționarilor și ale celorlalți agenți ai Comunităților Europene, precum și a coeficienților corectori aplicați acestora (JO L 340, p. 1) și, respectiv, din Regulamentul (CE, Euratom) nr. 1323/2008 al Consiliului din 18 decembrie 2008 de ajustare, începând cu 1 iulie 2008, a remunerațiilor și a pensiilor funcționarilor și ale celorlalți agenți ai Comunităților Europene, precum și a coeficienților corectori aferenți (JO L 345, p. 10).

cea a colegilor lor ale căror salarii naționale erau în euro. În al doilea rând, sistemul de salarizare nu distingea pe motiv de cetățenie sau naționalitate, se aplica în mod obiectiv și în același mod tuturor profesorilor ale căror salarii erau în altă monedă decât în euro.

94. Școlile Europene admit că versiunea articolului 49 alineatul (2) litera (b) care s-a aplicat până la 1 iulie 2008 ar putea fi considerată în mod indirect discriminatorie în măsura în care nu conținea nicio dispoziție care să prevadă ca la stabilirea sumei suplimentare europene să se ia în calcul deprecierea semnificativă a cursului de schimb al unei alte monede decât euro. Cu toate acestea, Școlile Europene susțin că orice astfel de discriminare era justificată, deoarece cursul de schimb era aplicat prin raportare la criterii obiective.

Considerații introductive

95. Interzicerea discriminării pe motiv de cetățenie sau naționalitate prevăzută la articolul 12 CE reprezintă expresia specifică a principiului general al egalității de tratament, care se materializează, printre altele, în articolul 39 CE cu privire la libera circulație a lucrătorilor [48]. Aceste drepturi sunt protejate și în cadrul unei organizații internaționale, iar articolele 12 CE și 39 CE se aplică în mod specific profesorilor din Școlile Europene [49]. Curtea a mai precizat că dispozițiile care se opun sau care descurajează libera circulație a lucrătorilor constituie un obstacol chiar dacă se aplică indiferent de cetățenia lucrătorilor în cauză [50].

96. Prin urmare, vom examina, în primul rând, aspectul dacă sistemul contestat a discriminat pe motiv de cetățenie sau a încălcat într-un alt mod principiul egalității de tratament. În al doilea rând, vom examina aspectul dacă acest sistem s-a opus sau a descurajat libera circulație pentru vreo categorie de profesori pentru ca, în final, să analizăm, în măsura necesară, dacă sistemul era cu toate acestea justificat.

48 — A se vedea, de exemplu, Hotărârea din 13 octombrie 2005, Parking Brixen (C-458/03, Rec., p. I-8585, punctul 48), și Hotărârea din 15 ianuarie 2002, Gottardo (C-55/00, Rec., p. I-413, punctul 21).

49 — A se vedea Hotărârea din 3 octombrie 2000, Ferlini (C-411/98, Rec., p. I-8081, punctul 42), și Hotărârea Hurd, citată la nota de subsol 18, punctele 54 și 55.

50 — A se vedea, de exemplu, Hotărârea din 26 ianuarie 1999, Terhoeve (C-18/95, Rec., p. I-345, punctul 39), și Hotărârea din 1 aprilie 2008, Gouvernement de la Communauté française și Gouvernement wallon (C-212/06, Rep., p. I-1683, punctul 34).

Sistemul contestat discriminează pe motiv de cetăţenie sau încalcă în vreun alt mod principiul egalităţii de tratament?

97. Interdicţia discriminării pe motiv de cetăţenie sau naţionalitate acoperă

„[…] nu numai discriminările directe, întemeiate pe cetăţenie sau naţionalitate, ci şi orice forme indirecte de discriminare, care, prin aplicarea altor criterii de diferenţiere, conduc, în fapt, la acelaşi rezultat.

Exceptând cazul în care este justificată în mod obiectiv şi proporţională cu obiectivul urmărit, o dispoziţie de drept naţional trebuie considerată indirect discriminatorie atunci când este susceptibilă, prin însăşi natura sa, să îi afecteze mai mult pe resortisanţii altor state membre decât pe cei naţionali şi riscă, în consecinţă, să îi defavorizeze în special pe primii [51]."

98. Dintr-o perspectivă mai generală, principiul egalităţii de tratament impune ca situaţii comparabile să nu fie tratate în mod diferit şi ca situaţii diferite să nu fie tratate în acelaşi mod, cu excepţia cazului în care un astfel de tratament este justificat în mod obiectiv [52].

99. Din interpretarea Statutului personalului rezultă în mod clar că nu exista o discriminare directă pe motive de cetăţenie.

100. Prevederile Statutului personalului nu constituie nici dispoziţii de drept naţional care ar fi susceptibile, prin însăşi natura lor, să îi afecteze mai mult pe resortisanţii „altor" state membre decât pe resortisanţii statului membru „gazdă" în sensul clasic al cuvântului, având în vedere că acestea se aplică profesorilor din oricare stat membru, care au fost detaşaţi la oricare dintre Şcolile din unul dintre cele şapte state membre gazdă.

101. Cu toate acestea, în cadrul sistemului, se pot distinge două grupuri de profesori şi se poate observa că acestea erau – cel puţin la momentul relevant – supuse unui tratament diferit în ceea ce priveşte modul în care putea să evolueze contravaloarea în euro a salariului lor integral pe parcursul unei perioade de un an. Primul grup era format din profesori detaşaţi dintr-un stat membru din zona euro, pentru care valoarea salariului naţional nu a cunoscut nicio variaţie în euro şi al căror salariu global a rămas, prin urmare, în perioada relevantă, egal cu suma specificată în anexa III la Statutul personalului. Al doilea grup era format din profesori detaşaţi dintr-un stat

51 — Hotărârea din 13 aprilie 2010, Bressol şi alţii (C-73/08, Rep., p. I-2735, punctele 40 şi 41).

52 — Pentru un exemplu mai recent, a se vedea Hotărârea din 16 septembrie 2010, Chatzi (C-149/10, Rep., p. I-8489, punctul 64).

membru din afara zonei euro, pentru care contravaloarea salariului național în euro putea varia – și într-adevăr a variat – într-o măsură mai mare sau mai mică, în funcție de fluctuațiile cursului de schimb valutar, astfel încât salariul lor global (salariul național cu o valoare în euro variabilă plus suma suplimentară europeană cu o valoare constantă în euro) se putea îndepărta – și într-adevăr se îndepărta – de suma specificată în anexa III la Statut. Vom numi aceste grupuri „grupul 1" și, respectiv, „grupul 2".

102. Ar trebui observat că diferența de tratament precizată se referă la dreptul profesorilor, garantat prin articolul 49 alineatul (1) din Statutul personalului, de a primi un salariu integral a cărui contravaloare în euro este cea specificată pentru treapta corespunzătoare din grila de salarizare în anexa III la acest statut. Această diferență nu se referă la puterea de cumpărare conferită de salariul respectiv, care nu este garantată de Statutul personalului și care, printre altele, variază în funcție de măsura în care profesorul poate, și dorește acest lucru, să primească, să depună în bancă sau să utilizeze o parte din remunerația sa în statul membru de origine și în moneda acestui stat.

103. De asemenea, este necesar să observăm că, în cazul în care acordurile contestate ar încălca principiul egalității de tratament din cauza faptului că situații comparabile au fost tratate în mod diferit, trebuie să fi existat și o încălcare a interdicției specifice de discriminare pe motiv de cetățenie, deoarece profesorii din grupul 1 erau în mod inerent susceptibili să fie resortisanți ai statelor membre din zona euro, iar cei din grupul 2 erau în mod inerent susceptibili să fie resortisanți ai altor state membre.

104. Având în vedere însă că cele două grupuri pe care le-am identificat nu corespund exact celor care au fost propuse ca elemente de comparație în cadrul procedurii, este necesar să prezentăm o scurtă explicație.

105. În primul rând, cele două grupuri sunt în situații comparabile din punctul de vedere al principiului egalității de tratament?

106. Ni se pare că răspunsul trebuie să fie unul afirmativ. Statutul personalului stabilește grile de plată în euro și prevede că personalul are „dreptul" la această remunerație. Toți profesorii care beneficiază de același drept se află deci într-o situație comparabilă. Este adevărat că se poate face o distincție obiectivă între profesorii ale căror locuri de origine și locuri de detașare se află în zone cu monede diferite și cei ale căror locuri de origine

şi locuri de detaşare se află în aceeaşi zonă, deoarece aceştia vor fi supuşi unor condiţii diferite în momentul în care transferă între cele două zone o parte din remuneraţia pe care o primesc. Cu toate acestea, diferenţele respective – ale căror efecte vor depinde în mare măsură de voinţa individuală – nu influenţează în vreun fel contravaloarea în euro a remuneraţiei la care au dreptul.

107. În al doilea rând, alte comparaţii ar prezenta relevanţă?

108. Camera de recurs şi Comisia au solicitat Curţii să compare situaţia profesorilor cu cea a funcţionarilor instituţiilor europene. Cu toate acestea, în momentul în care sunt numiţi în funcţie, aceşti funcţionari devin angajaţi ai instituţiilor respective şi sunt total independenţi de autorităţile din statul membru de origine. Profesorii, dimpotrivă, în perioada detaşării în sistemul Şcolilor Europene, rămân dependenţi de administraţia lor naţională, căreia îi revine în continuare obligaţia de a plăti salariul naţional al acestor profesori. Este adevărat că articolul 49 alineatul (2) litera (b) din Statutul personalului se referă la „cursurile de schimb folosite pentru calculul salariilor funcţionarilor Comunităţilor Europene". Însă acest lucru nu face mai mult decât să identifice cursul de schimb care se aplică pentru calculul respectiv (şi anume, cursul utilizat pentru execuţia bugetului general al Uniunii Europene) [53].

Acest articol nu prevede un sistem de remunerare a profesorilor din Şcolile Europene care să fie comparabil cu cel al funcţionarilor UE.

109. Comisia se referă de asemenea la situaţia experţilor naţionali detaşaţi pentru a lucra în instituţii. Oricum, situaţia nu pare a fi nici de această dată comparabilă. Salariul integral al experţilor naţionali detaşaţi este suportat de administraţiile naţionale ale acestora, din care ei continuă să facă parte, în timp ce instituţiile respective plătesc doar o alocaţie zilnică sau lunară [54]. Dimpotrivă, în cazul profesorilor din Şcolile Europene, remuneraţia la care au dreptul aceştia este formată din salariul naţional plus suma suplimentară europeană. Prin urmare, şi este vorba despre un aspect crucial, normele aplicabile experţilor naţionali detaşaţi nu garantează nicidecum că experţii din state membre diferite vor primi aceeaşi remuneraţie totală în cursul detaşării. Statutul personalului aplicabil profesorilor din Şcolile Europene prevede, dimpotrivă, că fiecare profesor „are dreptul" la remuneraţia corespunzătoare treptei din grila de salarizare specificată în euro în anexa III.

53 — Articolul 63 din Regulamentul (CEE, Euratom, CECO) nr. 259/68 al Consiliului din 29 februarie 1968 de instituire a Statutului funcţionarilor Comunităţilor Europene precum şi a Regimului aplicabil celorlalţi agenţi ai acestor Comunităţi (JO L 56, p. 1-7, Ediţie specială, 01/vol. 8, p. 12), astfel cum a fost modificat.

54 — A se vedea Decizia C(2008) 6866 final a Comisiei din 12 noiembrie 2008 de stabilire a normelor privind experţii naţionali detaşaţi şi experţii naţionali în formare profesională pe lângă serviciile Comisiei. Capitolul III şi în special articolul 17 se referă la remunerare.

110. La rândul lor, profesorii au sugerat că profesorii detașați din Regatul Unit în Școlile Europene din Bruxelles pot fi comparați cu (a) alți profesori din Regatul Unit numiți la Școala Europeană din Culham, din propriul lor stat membru și/sau cu (b) profesorii detașați la Bruxelles care și-au primit salariul național într-o altă monedă decât euro sau lira sterlină. Cu toate acestea, ambele grupuri intră în „grupul 2" identificat de noi, ai cărui membri au primit toți același tratament din punctul de vedere al modului în care contravaloarea în euro a salariului lor integral s-ar putea îndepărta – și în toate cazurile, într-o mai mare sau mai mică măsură, chiar s-a îndepărtat – de suma specificată în anexa III la statut. Aspectul cu privire la faptul dacă se pot identifica alte subgrupuri în ceea ce privește efectul asupra puterii de cumpărare este, astfel cum am explicat, irelevant.

111. Diferența care prezintă relevanță în ceea ce privește tratamentul aplicat profesorilor din grupul 1 și cel aplicat profesorilor din grupul 2 este, prin urmare, faptul că primii au primit, în cursul perioadei contestate, un salariu a cărui contravaloare în euro a fost exact cea garantată la articolul 49 alineatul (1) din Statut și în anexa III la Statut, în timp ce ultimii au fost în mod necesar expuși riscului ca remunerația lor să se abată de la această sumă. Că riscul respectiv s-a materializat în beneficiul sau în detrimentul profesorilor dintr-un anumit stat membru nu ni se pare a prezenta relevanță. Dacă, în fapt, profesorii britanici „au pierdut" în cursul perioadei relevante, în timp ce profesorii din alte state membre din afara zonei euro s-ar fi putut să „câștige", este un aspect care depinde de fluctuațiile cursului de schimb care au fost exclusiv factori externi obiectivi. Ceea ce contează este faptul că, în cazul profesorilor din grupul 2, exista un risc real de a primi mai puțin decât contravaloarea garantată a remunerației lor în euro, problemă ce ar fi putut fi rezolvată în contextul sistemului de remunerare prevăzut în Statutul personalului, în timp ce, în cazul profesorilor din grupul 1, nu exista un astfel de risc.

112. Prin urmare, considerăm că sistemul contestat a încălcat la momentul relevant principiul egalității de tratament și astfel a discriminat pe motiv de cetățenie, contrar dispozițiilor articolului 12 CE.

Sistemul contestat s-a opus sau a descurajat libera circulație?

113. Nu putem totuși ajunge la concluzia că deficiența pe care am identificat-o constituie vreun obstacol sau vreun element de descurajare pentru exercitarea dreptului la libera circulație.

114. Sistemul de remunerare a profesorilor detaşaţi la Şcolile Europene presupune ca aceştia să primească în continuare salariul la care au deja dreptul plus o sumă suplimentară europeană. Prin urmare, se pare că aceştia vor primi în toate cazurile o remuneraţie mai mare în cursul detaşării decât ar fi primit dacă ar fi rămas în posturile anterioare.

115. Pare puţin probabil ca această perspectivă să descurajeze vreun profesor să solicite sau să accepte detaşarea, cu excepţia cazului în care salariul total scade sub cuantumul necesar atât pentru menţinerea nivelului său de trai în timpul detaşării, cât şi pentru îndeplinirea oricăror obligaţii pe care acesta le poate avea în statul membru de origine şi pentru acoperirea oricăror costuri care pot apărea în cazul deplasării între statele membre. În prezenta cauză nu s-a invocat riscul apariţiei niciunei astfel de situaţii, iar un asemenea risc nici nu pare a fi foarte plauzibil. Este puţin probabil că riscul de a constata că valoarea în euro a remuneraţiei totale reale a unui profesor este diferită de cea a unui alt profesor aflat pe aceeaşi treaptă a grilei de salarizare – care, dimpotrivă, este un risc într-adevăr real şi inevitabil – poate avea vreo importanţă în luarea deciziei cu privire la solicitarea sau la acceptarea unei detaşări. Acest risc poate determina eventual un sentiment de frustrare sau un sentiment de mulţumire, în funcţie de direcţia diferenţei respective, dar, într-un sistem bazat pe profesori proveniţi din 27 de state membre cu salarii naţionale foarte diferite, clasificate la puncte diferite într-un sistem cu nouă grile de salarizare, fiecare formată din 12 trepte, aproape cu certitudine că acesta nu va avea niciodată nici cel mai mic efect asupra capacităţii sau a dorinţei unui profesor de a-şi exercita dreptul la libera circulaţie prin solicitarea sau prin acceptarea detaşării la o Şcoală Europeană dintr-un alt stat membru.

Sistemul contestat ar putea fi justificat?

116. Potrivit unei jurisprudenţe constante, o diferenţă de tratament care constituie discriminare indirectă pe motiv de cetăţenie sau naţionalitate este interzisă, cu excepţia cazului în care este justificată în mod obiectiv, este de natură să asigure realizarea obiectivului legitim şi nu depăşeşte ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivului urmărit [55].

117. Comisia susţine că este imposibil să se instituie un sistem de salarizare care să asigure o egalitate exactă a puterii de cumpărare pentru profesorii detaşaţi din cele 27 de administraţii europene la Şcolile Europene. În plus, între 1995 şi 2008, scăderile şi creşterile valorii lirei sterline în comparaţie cu euro s-au compensat în mod reciproc.

55 — Hotărârea Gouvernement de la Communauté française şi Gouvernement wallon, citată la nota de subsol 50, punctul 55.

118. Cu toate acestea, astfel cum am arătat, elementul de comparație nu poate fi puterea de cumpărare, ci trebuie limitat la contravaloarea în euro a salariului total, care este garantată în Statutul personalului. Iar aspectul cu privire la faptul că variațiile cursului de schimb s-au compensat în mod reciproc într-un număr de ani nu prezintă relevanță, având în vedere că deficiența din sistem se referă la menținerea unui curs de schimb constant în vederea calculării cuantumului sumei suplimentare europene în decursul unui an.

119. La rândul lor, Școlile Europene arată că atât sistemul în vigoare la momentul respectiv, cât și modificarea introdusă de la 1 iulie 2008 au fost justificate. În primul rând, sistemul de salarizare trebuie să aibă în vedere faptul că profesorii detașați continuă să își primească salariile naționale de la cele 27 de administrații naționale. În al doilea rând, sistemul nu trebuie supus unor sarcini administrative excesive, ci trebuie să i se permită să funcționeze în interesul general al tuturor profesorilor detașați. În al treilea rând, deși profesorii detașați pot fi în dezavantaj în cazul în care moneda lor națională se depreciază în raport cu euro, aceștia pot fi de asemenea avantajați dacă moneda națională se apreciază, astfel că sistemul este în linii mari echilibrat.

120. Considerăm că primul punct nu este pertinent. Dacă sistemul de salarizare contestat putea să țină cont, atunci când calcula, o dată pe an, suma suplimentară europeană, de faptul că profesorii primesc salarii naționale de la 27 de administrații, acesta ar fi putut proceda astfel în cazul plății fiecărui salariu.

121. În ceea ce privește al doilea și al treilea punct, Hotărârea Terhoeve pare a fi relevantă. Litigiul privea aspectul dacă se justifica sarcina mai oneroasă a contribuțiilor suportate de un lucrător care și-a transferat reședința dintr-un stat membru în alt stat membru pentru a se angaja în acest din urmă stat. Curtea a statuat că nu. În special, Curtea s-a pronunțat în sensul că nici obiectivul simplificării și al coordonării normelor naționale pentru perceperea impozitelor și a contribuțiilor sociale, nici considerațiile de natură administrativă nu pot justifica subminarea unei libertăți fundamentale [56].

122. Prin urmare, considerăm că sistemul de salarizare, astfel cum era prevăzut la articolul 49 alineatul (2) din Statutul personalului la momentul relevant, este contrar principiului egalității de tratament și nu poate fi justificat pentru motive obiective.

A treia întrebare

123. Prin intermediul celei de a treia întrebări, Camera de recurs solicită să se stabilească

56 — Hotărârea Terhoeve, citată la nota de subsol 50, punctele 44 și 45.

dacă, în cazul unui răspuns afirmativ la a doua întrebare (astfel cum propunem, în măsura în care există o încălcare a principiului egalității de tratament care implică o discriminare indirectă pe motiv de cetățenie), o diferență de situație între profesorii detașați la Școli Europene și funcționarii UE poate justifica o situație în care cursurile de schimb reținute pentru a asigura menținerea unei puteri de cumpărare echivalente nu sunt aceleași.

124. În primul rând, această întrebare pare a fi structurată în mod neadecvat, în măsura în care cursurile de schimb utilizate pentru calcularea sumei suplimentare europene pentru cadrele didactice din Școlile Europene erau, la momentul relevant, identice cu cele utilizate pentru calculul plății, într-o altă monedă decât euro, a salariilor funcționarilor UE – și acest lucru era în mod expres menționat la articolul 49 alineatul (2) litera (b) din Statutul personalului.

125. Cu toate acestea, din conținutul deciziei de trimitere se pare că intenția ar fi fost să se facă referire la faptul că, în cazul funcționarilor UE, egalitatea puterii de cumpărare este asigurată prin evaluări ale fiecărui loc de repartizare, evaluări care au loc în fiecare an în același timp cu stabilirea cursurilor de schimb, dar care pot fi ajustate în cazul unei modificări substanțiale a costului vieții [57]. Cu toate acestea, chiar și în acest caz, întrebarea este confuză, deoarece articolul 47 alineatul (3) din Statutul personalului prevede:

„Remunerația personalului se EVALUEAZĂ la un curs superior, inferior sau egal cu 100 % din cursul de schimb aplicat funcționarilor Comunităților Europene, astfel cum este acesta stabilit și ajustat.”

126. Prin urmare, considerăm că Curtea nu este în măsură să răspundă la această întrebare astfel cum este formulată.

127. Din lectura observațiilor prezentate Curții de profesori, pare a fi plauzibil că întrebarea care se urmărea a fi adresată de Camera de recurs se referea mai degrabă la faptul că, deși aceleași ajustări și evaluări se aplică atât salariilor funcționarilor UE, cât și salariilor profesorilor din Școlile Europene, ele nu influențează remunerația profesorilor în același mod cum o influențează pe cea a funcționarilor, deoarece o ajustare a evaluării nu poate lua în considerare fluctuațiile de schimb valutar. În acest caz, întrebarea care se dorea a fi adresată ar fi putut fi dacă *tratarea în același mod a situațiilor diferite* ale funcționarilor și, respectiv, ale cadrelor

57 — A se vedea articolele 64 și 65 din Statutul funcționarilor Uniunii Europene, în Regulamentul nr. 259/68, astfel cum a fost modificat, citat la nota de subsol 53.

didactice nu ar fi putut intra în contradicție cu principiul egalității de tratament.

128. Aceasta este totuși o simplă ipoteză care nu corespunde modului de redactare a întrebării preliminare, iar în cazul în care ar fi adresată, ar necesita mult mai multe informații detaliate cu privire la aplicarea sistemului de evaluare la salariile profesorilor. În aceste împrejurări, nu credem că ar exista o justificare a unui răspuns al Curții la o întrebare ipotetică. Am putea spune doar că, astfel cum am indicat deja[58], în opinia noastră, situația profesorilor detașați în cadrul sistemului Școlilor Europene și, respectiv, situația funcționarilor UE nu pot fi considerate comparabile.

Concluzie

129. În consecință, întrebările adresate de Camera de recurs a Școlilor Europene impun, în opinia noastră, următoarele răspunsuri:

„1) Camera de recurs a Școlilor Europene intră în sfera de aplicare a articolului 234 CE.

2) Principiul egalității de tratament și concretizarea sa în interdicția privind discriminarea pe motiv de cetățenie sau naționalitate prevăzută la articolul 12 CE se opun aplicării sistemului de remunerare stabilit la articolele 45-49 din Statutul personalului detașat al Școlilor Europene.

3) Curtea nu este în măsură să răspundă la a treia întrebare."

58 — A se vedea punctul 108 de mai sus.